Mit barnebarn Mathilde har mange gange bedt mig om at skrive om min barndom, så nu i en alder af 81 år vil jeg prøve at se, hvad jeg kan huske.
Jeg fortæller altså til mit barnebarn, som ikke ved ret meget om Jylland, og slet ikke om Als, så for at gøre det forståeligt er det skrevet ret udførligt.

Jeg og min familie boede et dejligt sted i Jylland, i Østhimmerland, helt ude ved havet.
Det var et fladt landskab - hævet havbund fra stenalderen - men ude ved Als rejste der sig store havbakker. Man siger, at det er bakker fra den forrige istid. Vi var meget glade for de bakker, for de var gode at løbe nedad og gode at trille nedad, og om vinteren var de sjove at kælke på.
Både min far og farfar fortæller om havbakkerne.
Mit barndomsland lå mellem Limfjorden og Mariager Fjord, og inde i landet til Hadsund, og til Veddum, hvor min mormor og morfar boede på en gård (Nørgård).

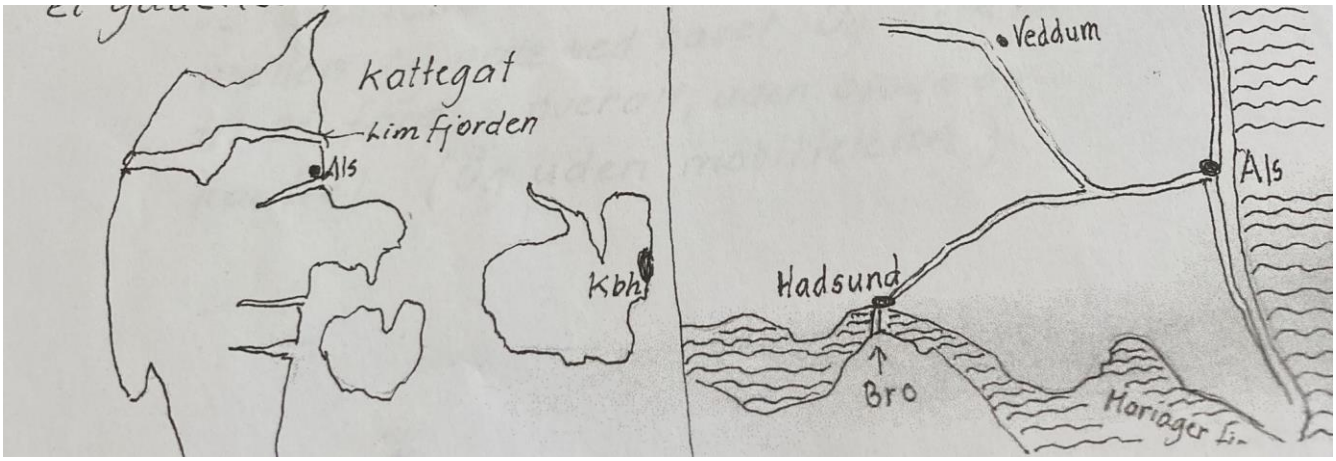

Vi boede lidt uden for Als, som var en lidt større landsby med en del butikker, et badehotel og et gadekær, som hed Flouen.

Noget af det flotteste ved Als var kirken, som lå højt på en bakke lige ud til havet.Det var en smuk kirke, hvid med rødt tegltag.
Her har den ligget siden 11-1200 tallet, i mange hundrede år. Den lå der, da bedstefar som ung mand kom til Als, min far er døbt i den, og jeg er konfirmeret her.

Møllen før stuehuset nedbrændte.

En anden ting, der ragede højt i vejret, var møllen. Den ejede min farfar, og i huset ved siden af møllen, boede jeg hele min barndom.
Huset vi boede i var et smukt stort hus; hvidt og med rødt tegltag og med plads til 2 familier.
I stuen boede farmor og farfar, som vi kaldte bedstemor og bedstefar og på første sal boede mor og far. Nanna og Gunnar var unge og nygifte og de fik 3 børn: Jytte, Ove og Svend. Efter en pause fik de en lille “efternøler”, Leo.
På et tidspunkt byttede vi lejligheder. Bedstemor og bedstefar flyttede op på 1. sal og vi flyttede ned, hvor der var bedre plads.
Her var dejlig frit. Vi kunne løbe rundt og lege både i vores have, oppe omkring møllen og nede ved havet. Og vi fik lov til at færdes overalt, uden opsyn og kontrol. (Og uden mobiltelefon).
Mor var hjemme og passede huset og børnene. Hun havde en ung pige til at hjælpe sig. Det var ret almindeligt dengang, for der var meget at klare med en stor have, med rengøring madlavning og storvask ca 1 gang om måneden.
Den unge pige boede i vores hus og ovre oven over værkstedet boede to unge mænd, som var i lære hos far. Far var deres mester, som skulle uddanne dem til elektrikere. Så havde far også en svend, en udlært elektriker og alle sammen spiste hos os i køkkenet.
Der var 6 i familien: far, mor og 4 børn, 1 ung pige, 2 lærlinge, 1 svend. Dvs 10 personer + af og til vores venner.
Det var ret eftertragtet at blive ansat som ung pige hos os, måske på grund af de 2 lærlinge, måske også fordi mor var dygtig til at få tingene til at glide.
Der har altid været mange mennesker i vores hjem.
Jeg har aldrig været i børnehave, for der var ingen børnehaver dengang.
Min mor passede sine egne børn indtil de blev 7 år og skulle i skole.
Jeg husker, at jeg var glad for mine bøger i skolen, læsebøger, skrivebøger, sangbøger.
Jeg var glad for frikvartererne med rundbold. Jeg kunne skyde bolden rigtig langt og jeg kunne løbe hurtigt.
I dag synes jeg, at skolen lå et fjollet sted; helt ude på marken på den anden side af byen. Først skulle jeg gå (eller cykle) fra møllen og ind til byen, så igennem byen og helt ud forbi smed Otto og længere endnu og her lå skolen. Et langt hus i èn etage med 2 klasseværelser og 2 lejligheder til de 2 lærere. Men der boede jo børn længere ude, så alt i alt var det måske meget centralt.

Min nærmeste familie:

- Mor
- Bedstemor
- Far
- Bedstefar
- Jørn og senere Erik

Jytte, mor, Ove

Min mor var en sød og mild mor. Hun gik ofte og nynnede og småsang.
Det første barn hun fødte - en lille dreng - døde i fødslen. Det var en hjemmefødsel og lægen var meget ung. Det var en sorg.
Så fødte hun mig, og jeg blev nok elsket og beundret meget. Men det varede kort, for efter 2 ½ fik jeg en lillebror (Ove) og efter yderligere 2 ½ kom der endnu en lillebror (Svend).Det er ikke så nemt at blive storesøster, så på et andet foto taget samme dag, sidder jeg på skødet af min mor, mens hun ammer.
For: DET ER MIN MOR.

Her er et billede af bedstemor (farmor) som boede i huset sammen med os. Hun er ved stranden med 4 børnebørn.
Hun var dygtig til at sy, og jeg ved, at hun syede det kostume, som ses nedenfor. Vi var klædt ud som hollændere og vi skulle til fastelavnsfest.

Bedstemor var født i Hobro i 1885. Hun og Valborg var de to første piger, der fik eksamen fra Handelsskolen i Hobro.

Da hun blev gift og flyttede til Als blev hun formand og kasserer i “Dansk Kvindesamfund” i 10 år i Als-Hurup kredsen.
Der er meget mere at fortælle om hende - en kvindesagskvinde.

Far med Jytte og Ove

Far, Gunnar Jensen er født 1. april 1912, dagen efter mor, som altså er født 31. marts 1912. Det havde de det meget sjovt med, dels med aprilsnar 1. april og gæster, som kom to dage i træk til formiddagskaffe.
Far er jo “uddannet” hos sin far, som var møller og lavede el-værket i Als. Derfor har far måttet uddanne sig selv via kurser bl. a. Teknologisk Institut i København og ved at tage en installatøreksamen, så han blev godkendt som mester, der kunne uddanne unge mænd til elektrikere. På et tidspunkt fik vi en el-forretning henne i byen - - ved siden af alt det andet.

Bedstefar Anders Carl Martin Jensen født 1881 i "Bjergene" i Sjællandsodde - kom til Als i 1901 - 20 år gammel møllersvend.
Han var den, der var mest glad for børn, (bortset fra mor og far) og han lavede sjov med os.
Han kunne spille på fløjte, og da han kom til at spille i et orkester i Als, fik han lært noder
Jeg kunne jo spille klaver, og når jeg kom hjem fra seminariet, husker jeg, kom han første morgen op og vækkede mig, for han havde fundet nogle nye noder. Og NU skulle der spilles. Han på violin.
Så var det altså også ham, der lavede elektricitetsværket, så Als by kunne få el.

Jytte og Jørn i barnevogn

Der er mange billeder fra min barndom, hvor Jørn er med. Han boede nemlig sammen med sin mor Susse, som var datter i huset og fars lillesøster.
Senere ventede Susse så nummer 2 barn, og så blev hun gift med faren´, Hans Jørgen. De forpagtede møllen og byggede hus, nabo til os.
Susse sendte ofte sine to drenge over på "møllen" for at lege. "Møllen", det var os og vi legede da også en del med vore 2 fætre.
Da jeg blev noget ældre, søgte jeg af og til over til Susse for her var dejlig fred og ro, og så fik jeg lov til at lave porcelænsmaling sammen med hende. Jeg fik malet en stedmoderblomst på en af vore hverdagstallerkener. Og fik den brændt.

Als skole 1948

Lærerens have			Lærerens have	
2. lærer Wilhelmsens lejlighed	Klasse 2	Ind	Klasse 1	1. lærer Rasmussens lejlighed

SKOLEGÅRD med vandpumpe

Om sommeren gik de store om formiddagen og de små fra kl. 13 til kl. 16
Om vinteren gik alle fra kl. 8 til kl. 15, hver anden dag.
Der var 2 klasseværelser og 2 lærere.
Og der var 2 årgange sammen.

1.	klasse	1.	årgang
2.	klasse	2.	årgang
2.	klasse	3.	årgang
3.	klasse	4.	årgang
3.	klasse	5.	årgang
4.	klasse	6.	årgang
4.	klasse	7.	årgang

Katederet stod på en forhøjning og vores borde og bænke var bygget sammen 2 og 2.
Bagest i klasseværelset var der en høj kakkelovn, der blev fyret i om vinteren.
Vi sang morgensang hver morgen. mens læreren spillede violin og derefter skulle vi høres i salmevers. Hver dag et nyt salmevers som lektie, der skulle læres udenad,
Eksempelvis:

Lysets engle går med glans
gennem himmelporte
For Guds engels strålekrans (denne linie var svær)
flygter alle nattens skygger sorte

I regnetimerne skulle vi skrive regnestykker af fra en bog, ind i et hæfte, og så skrive facit.
I dansk læste - syntes jeg - nogle dejlige historier.
Og så havde vi diktat og skønskrift.
Når vi skulle skrive med pen og blæk, blev der udleveret et blækhus til hver elev, og det blev sat ned i et hul i bordet, så det ikke væltede. Man skulle forsøge at have tryk på nedstregerne

lone gik en tur

I den gamle skole rejste vi os op, når læreren kom ind i klassen, og vi satte os først ned, når han sagde “værsgo sid ned”.
Når skoledagen var slut sang vi:

Nu er timen til ende
og vi hjemad kan gå
Hvad vi lærte i skolen
skal vi nok huske på.

Lidt fra krigens tid.
Jeg husker ikke så meget, jeg var 6 år, da krigen sluttede i 1945.

Sommeren 1944

På bænken: Jytte, fætter Erik, Ove og fætter Jørn
Bagved står fætter Vagn og hans søster Inge.

De 2 børn, Vagn og Inge, kom til at bo hos os - hos deres bedsteforældre et årstid. De boede ellers i Århus; men her var krigen voldsommere end hos os.
Hør engang, hvad Vagn oplevede lige før han kom til Als.
Det var det voldsomme bombardement fra engelske flyvere, for at udslette Gestapos hovedkvarter, der lå i Århus. Fire gange dykkede de ned over byen og kastede bomber.
Uheldigvis var Vagn taget hjemmefra på cykel.
Han blev forskrækket over flyverne og eksplosionerne og over folk, der løb og var bange, så han smed cyklen og begyndte også at løbe.
En fremmed mand fangede ham og hjalp ham ned i et beskyttelsesrum; men på et tidspunkt midt i forvirringen, løb han op på gaden igen. For han ville hjem.
Da det stilnede af, cyklede hans far ud for at lede efter ham. Han fandt han cykel og hans ene træsko; men hvor var drengen?
Han havde selv fundet hjem. Var i panik og uden fodtøj løbet hele den lange vej hjem.
Stor var glæden over at se ham.
Men efter den oplevelse splittede familien sig op og kom til at bo forskellige steder hos familien, Vagn og Inge kom altså til Als.
Vagn kom i skole i Als og i maj 1945 samledes familien igen. Krigen var slut og de kom til at bo i Hobro, en mindre by inderst i Mariager fjord.
Vagn har skrevet meget om familien i Als, og han har også skrevet om “Oldefar i Odsherred”.
Han hed Christian Jensen og er min bedstefars far.
Et andet lille erindringsbillede fra krigens tid: Mor har lagt tynde æblesnitter til tørre på radiatoren, og når de var tørret færdige, var de det lækreste slik. Der var jo ingen slik at købe p. g. a. krigen.
En gammel mand henne i byen tørrede også rødspætter, som to og to blev hængt op på en tøjsnor. Når de var tørre, kunne man rive små strimler tørt kød af, og spise det som slik. Det smagte dejligt!

Havet

Vi elskede at løbe nede ved havet og lede efter rav. Det var ikke en almindelig strand med sand og sten; men der var tuer og græs helt ud i vandet.

Engang fandt jeg et stort stykke rav helt oppe i græsset i noget tang. Der havde været stormvejr, så vandet var skyllet langt ind på land. Jeg tog det op og bankede det let på mine tænder.

Jo det var rav. Heldige mig. Jeg tror jeg har det endnu, det ligger i en æske med særlige ting. Her ligger også min ravperlekæde, som jeg fik af drengene i julegave. De havde nemlig også gået og fundet rav og lagt det i en skål og til sidst var der så meget, at de kunne bore hul i stykkerne og samle dem til en ravkæde. Den flotteste julegave til mig. Hvor blev jeg glad!

Vi ledte efter fuglereder, og især jeg ledte efter blomster. Jeg plukkede engelsk græs med runde lyserøde blomster, som er så gode at lave kranse af. Også den hvide stenbræk, og gul snerre og forskellige slags siv.

Vi strejfede rundt og kom ofte til de stejle bakker med kirken på toppen. Så kravlede vi op ad bakken og nåede op til kirkegærdet. Hoppede over muren og ind på kirkegården Her besøgte vi altid en bestemt grav uden gravsten, for her lå vores bror begravet, en lille baby der døde i fødselen.

Nå! Så løb vi videre hen til kirken, op ad trappen til tårnet. Først den udvendige trappe, så kom vi ind i tårnet, og så op ad flere trapper helt op til kirkeklokken. Den var kæmpestor, og der hang et reb ned til manden, der skulle ringe “solen op og ned” morgen og aften. Vi prøvede forsigtigt at banke på klokken - og der kom en stor lyd fra den. Uh-ha.

Heroppe var der 4 glugger, nord, syd, øst og vest. Åh hvor var det en flot udsigt.

Engang var min kusine Lene fra Århus på sommerferie hos os, og hun sagde, at man skulle lukke øjnene, når man gik forbi kapellet, for der lå en død derinde.

En anden gang blev det pludseligt tordenvejr, mens vi var på kirkegården, og vi løb som vilde i styrtregn ned ad grusstien for at komme hjem.

Ellers plejede vi at gå stille og roligt på kirkegården, og vi gik aldrig ind på gravene.

Billede af stien til havet

Elektricitetsværket

Jytte Kragh Jensen
Als EL-værk
Als Østjylland

Sådan skrev jeg min adresse indtil jeg var 16 år, på hvilket tidspunkt jeg flyttede hjemmefra.
Mor hed Nanna Kragh og far Gunnar Jensen, og alle vi børn kom til at hedde Kragh Jensen.
Elektricitetsværket fik min bedstefar op at stå i 1915, og selv om han var uddannet møller fra Høve Mølle i Odsherred og ikke havde forstand på hvordan man laver elektricitet, gik han i gang.
Han købte en brugt motor i Horsens, fik den fragtet hjem, og ved hjælp af en elektriker fra Hadsund + en tyk bog om el, lykkedes det ham at klare opgaven.
Et ledningsnet blev sat op, og der blev lavet en liste over hvem, der ville være med, og hvor mange "lamper" (el-pærer), de ville have.
Det tog et par år at få det hele på plads.
Der skulle lånes penge, og en gruppe mennesker skulle støtte op. Der skulle selvfølgelig også laves en kontrakt, så man havde nedskrevet, hvad man havde af pligter og rettigheder.
El-motorerne kørte, men engang imellem var der lidt problemer, og lyset blinkede. Så sagde folk henne i byen:" Så, nu kysser mølleren Kathrine".
Da mor og far blev gift i 1936, havde el-værket kørt i 20 år. Med tiden var der flere og flere, der ville have el i huset, og bedstefar havde måttet købe større motorer for at klare det hele.

Tænk !

- hvis der ikke var elektricitet i huset, så kunne vi ikke trykke på en knap og få lys, bruge en røremaskine, en kaffemaskine, et el-komfur, en støvsuger, en radio - - alle elektriske maskiner
- Det var stort, da vi fik fjernsyn, Jeg var vel 15-16 år og naboer kom forbi og spurgte, om de måtte se med. For ikke at tale om båndoptageren. Tænk, man kunne gemme vores stemmer og fremkalde dem igen. Det var fantastisk.
- Og tænk, hvad der er sket, siden bedstefar i Als blev født. Siden 1881 er der kommet tog, der kører på skinner uafhængig af dårlige veje. De kan transportere mennesker og forskellige varer rundt i landet. Der er kommet biler og motorcykler.
- Bedstefar fortæller på bånd, som vi kan afspille i dag, at når han som ung - på motorcykel - ville besøge sin kæreste i Hobro, var det svært at komme frem, for vejene var meget dårlige. Overhalede han så en hestevogn, gav kusken ham ofte et rap over nakken med pisken, for hestene blev bange for motorstøjen.
- Tænk på flyvemaskinerne - og - tænk på computerne og alt det digitale, der er kommet til, efter at Anne og Mette blev født.

Telefonen.
Det hus mor flyttede ind i, var bygget i 1933, så det var kun 3 år gammelt i 1936, da mor og far blev gift, og det var stort og veludstyret med elektricitet, toilet inde med "træk og slip" og med telefon.
Telefonen hængte på væggen i baggangen.
Den havde et håndsving til højre hånd; man ringede op og tog røret op til øret med venstre hånd, så fik man fat på centralen henne i byen. Så bestilte man et nummer f. eks. nr. 68, det var Susse og Hans Jørgen, og så koblede centraldamen os sammen.
Vi havde nr. 8.
Man kunne også sige:"Jeg vil gerne have slagter Nørgård". Det var nok fordi hun kendte de fleste numre.
Centralen var i et privat hus, og konen Elin kunne sidde og kigge ud på gaden, så det hændte at et opkald blev besvaret med "Nej du kan ikke tale med Mary. Hun er lige gået til købmanden".
Og nogle påstår, at en centraldame kunne finde på at lytte til samtalerne.

Tænde gadelyset.
Jeg husker, at jeg engang fik lov til at tænde for gadelyset i byen. Far løftede mig op, og jeg greb om et stort håndtag, og pressede det ind mellem to gribere. Og SÅ BLEV DER LYS I HELE BYEN.

Leo
En dag sagde far til os:" Nu må I løbe ned til havet og først komme hjem, når flaget er hejst.
Og når I så kommer hjem, har I fået en lillesøster eller lillebror".
Tiden var kommet, hvor mor skulle føde.
Vi løb ned til havet, og var jævnlig oppe på toppen af bakken for at se, om flaget var hejst.
Efter lang tid lød råbet:" Nu er flaget hejst, nu kan vi komme hjem". Og så løb vi alt, hvad vi kunne.
Og flaget blafrede, og Leo var født.
Det var i 1950, og jeg var 11 år.

På verandatrappen er bedstefar, Svend, Jørn, Kusine Lene fra Århus, Jytte, tante Mika fra USA, faster Emmy med fætter Niels i hånden og bedstemor med Leo

Svend, fætter Erik, Ove, fætter Jørn, Jytte, bedstefar

Året 1950

Året 1950 var det år Leo blev født, og hvor jeg fik klippet mine fletninger af, for nu var jeg stor.Jeg var 11 år og skulle begynde at gå i skole i Hadsund.
Det tog 5 år at få en realeksamen.
Så det var frem og tilbage på cykel eller med rutebil om vinteren - 12 km fra Als til Hadsund.

Betaling for udført arbejde.
Far skulle jo have betaling for det arbejde, han og de andre lærlinge og svende udførte; men undertiden var det svært, hvis folk ikke kunne betale. Så fik han af og til naturalier i stedet for penge. Somme tider var det en halv gris, og så fik mor travlt med at partere og lægge kødpakker i fryseren. En anden gang kom han hjem med spidsbukser (ridebukser). Jeg gik med dem en hel vinter, De var dejlige og varme. På billedet ser ser du alle i træningsdragter, det var betaling fra byens skrædder.

Torben Svend Jytte Ove Leo

Børnefest i Als

Hvert år, den sidste søndag i juni, var der børnefest i byen. Der var et optog med en politibetjent i spidsen, byens musikkorps og lastbiler pyntet med bøgegrene og blomster og børn klædt ud i eventyrlige dragter, f. eks. H.C.Andersens eventyr.
Gennem hele byen op på bakkerne med udsigt over havet. Her var festpladsen med med boder, luftgynger, karruseller og en svævebane. (Kun nedad). Det var sjovt.
Det var også tidspunktet, hvor de første nye - lækre - kartofler blev gravet op hjemme i haven, og jordbærrene var modne. Vi havde massevis af jordbær og andre ting, fordi man var begyndt at udstykke grunde og bygge nye huse tæt på os. Så far købte den nærmeste grund, for ikke at få naboer for tæt på, så vi fik en stor have.

Jytte og 2 piger er klatret op på det flade tag på møllehuset.
Leni - den lyse pige kom fra Sydslesvig og boede hos os et par somre, og den mørke pige var fra USA - bare et gæstebesøg.

Kirken set nedefra
Båden er trukket på land og vendt om.

Et sjovt billede fra Oves konfirmation.
Det er Ove, Svend, Svends gode ven Torben og Leo med strakte fingre.

Jyttes, fætter Jørns og kusine Lenes konfirmation.
Pigerne har fået permanent-krøllet deres hår.

Jytte Wismann (Kragh Jensen)